

MWONGOZO WANGU.

KISWAHILI
102/3

F4 MOCK 2022

1 (i) ukatili wa viongozi/inganyasiji wa
raia/hawala mbaya.

(ii) Jukwaa za ukombozi / wananchi
kudai uhuru

(iii) Motunda / manufaa ya jukwaa
zao / malipo / utulivu na amani / ush
za kwanza $3 \times 1 = 3$

(b) Bahari - nchi

(i) Ma papa - viongozi / wenye nguvu

(ii) Samaki - raia watu wa kawaida /
wananchi

(iii) madio ya nafsini - ukaguzi wake /

(iv) Samaki kuvutwa pamoja - ushikiano
wa wananchi.

(v) wingu nzito ki kuzuni - athen za
viongozi mbaya.

(vi) Ngao ya umga - umga wa wananchi wa
kinea yake
za kwanza $4 \times 1 = 4$

(c) Tashbihi - kama kwa Samaki / mkali k
mani.

(i) uhubhi - Akili kusimama ufuoni

(ii) chaka - tishio linalomweza / pande mbo

(iii) Nidaa - Ewaa! Masambulizi!

(iv) Taswira - Mgufo - kubusu masikio

(v) takwiri - masambulizi.

(vi) za kwanza $4 \times 1 = 4$

(d) Mzalendo / mwangharakati / mwamronchi
wa taifa husika ambaye amechoto
dhuluma za viongozi
 $1 \times 1 = 1$

- (e) umuhimu wa aina za undiagi
 * (i) Takwini ya maana - ndano, mawingo
 Kufigamba.
 umuhimu - kusiitiza kuhusu mawingo
 na kutajali kwa viungozi.
 (ii) Neno - Samaki, Papa nk - kusiitiza
 dhambi.
 (iii) Kiambishi tsauti - wa - wanavutwa
 - wanaenda
 wakimbo
 umuhimu - kufanya shaini kimbiko / kufi
 mahadhi (Ridhima).

za kwanza $2 \times 1 = 2$

f) Matumizi ya ndaa

(i) kusiitiza - mashambulizi!

(ii) Kuonyesha mshangao - Ewaa!

$2 \times 1 = 2$

(g) Hasira - kwa hasira zenge moto ^{nyimbo z} choche

ELA (i) mawingo / mawigamba - kwa ndano.

* (ii) utukivu - ushwan.

(iv) Huzuni - wingu nzito la huzuni.

za kwanza $3 \times 1 = 3$

Kigogo

3

29

- (i) Maneno ya Majoka
- (ii) Kwa Tunu
- (iii) Ofisini mwa Majoka.
- (iv) Ni baada ya Tunu kumhoji Majoka kuhusu vijana watano waliounwa
 $4x1 = 4$
- (b) Msemu - Ubwabwa wa shingo hayakutor (Hayakomaa, aungali mtoto)
- (i) Tawira (inguso) naswa katika ~~kasumba~~ ^{utando} wa Kasumba na falsafa za uoloni mamboko.
- ? (ii) Utohozi - falsafa.

Za kwanza $2x1 = 2$

Hayakomaa kwa Tunu

- (c) Wakati Asia anamwomba msamaha anamsamehe.
- (i) Anajua umuhimu wa usalama - anapomwona kenga akihutubia wahuni chini ya mbyu anahofa usalama wa wananchi na kuwatakombe Bora na t sudi waende wasikilia
- (iii) Anarataa ujenzi wa hoteli ya Kibinafsi kwenye uwanja wa soko. Andenda kwa Ofisi ya Majoka na kumwambia kuwa hatayenga hoteli ya Kibinafsi hapo.
- (iv) Anawahimiza raka kusia mcutano wa Majoka ili kumshinikiza kufunga soko
- (v) Amakashifu upikaji wa pombe haramu anamwambia Asia kuwa mewanika wa wengi.
- (vi) Amewahi kuwa kiongozi wa wanafunzi

(X) Anawahimiza wanasagamoyo kutoka-
chagua viongozi wanaowatu,

Zozote 121-12

2) Ulevi unaongezeka - Ngummo anasema
kuwa mauzo ya pombe yalikuwa
yameongezeka.

(i) Rais wanaataa kuhudhuna sherehe
za Majors

(ii) Uchumi wa jimbo una ^{Purpura} ~~na~~ Kwan
Wachuuzi hawalipi ushuru tena.

(iii) Majors anaondolwa mamlatani - Foko
ni miongoni mwa Sababu za kungatuliwa
kwake.

(iv) Tunu anavamiwa na kupigwa kwa Sababu
anotea kufunguliwa kwa soko

(v) Sudi Kombe na Baza wanahamisha
karakana yao na kupeleka nyumbani
kwa Sudi

(vi) Uhabitaji wa mali - vibanda vilivyokuwa
karibu na soko vinabomolewa ili Majors
apate nafasi ya kuyenga hoteli.

(vii) Njaa - Pili na Pendo wanalala njaa
kwa Sababu Sudi hana namna.

(ix) Kutishiwa kufungwa kwa Rungu ya
mzalendo - Hii ni kwa sababu runinga
hii inapepencha maandamano.

(x) Majors anasema kwa wa-fadhili wa
Tunu wakunje jamvi.

(xi) Maandamano - Rais wanaandamano
ili kumhimiza Majors afungue
soko

(xii) Mauaji - Vijana 5 wanaungamia

- Watahi na maandamano haya
- (xiii) Kibasi - majoto aya kibasi dhidi ya Tunu kwa sababu ya kuonyoza maandamano dhidi ya kungwa kwa soko na Majoto.
 - (xiv) Utegemezi - Ashua anaenda kwa Majoto kuomba msaada wa chakula.
 - (x) Kungatuliwa mamlakani - Sababu moja wapo inayowafanya raia kumchagua Tunu ni kuwa wana kibasi na Majoto kwa sababu ya kufupa soko.
 - (xi) Kupanda kwa bei ya chakula - inapudi shwa mara dufu.
 - (xii) Wafadhili wa Tunu wanafuhushwa na Majoto.

Za kwamba 10x1=10

3b athari za kufungwa kwa soko

- (i) kukosa mahali pa kuuzia brokhaa - Sudi, Boza na Kombe wanakosa mahali pa kuuzia brokhaa zao.
- (ii) Mjua-watoto wake Sudi wanakosa chakula.
- (iii) Kuna mgogoro unaozuka katika ya Ashua na Sudi.
- (iv) Mgomo inaongezeka mfano mgomo kwenye kiwanda cha Majoka and Majoka.
- (v) Umoanifu wa Tunu unazidi 60%
- (vi) Wachuuzi wengine wanakimbiza ulivini/manguoni
- (vii) Bei ya chakula inapandaishwa mara dufu
- (viii) Majoka anapata nafasi ya kulipiza kisasi.
- (ix) Ardhi ya Soko inanyakuliwa na Majoka ili ajenge hoteli ya kibinafsi
- (x) Majoka anawapa marafiki zake ardhi
- (xi) Majoka anang'olwa mam lakani
- (xii) vijana wataho wanawawa kwenye maandamano
- (xiii) Tunu anavamiwa na kuyenhiwa ili aache kuongoza maandamano
- (xiv) Ashua anaenda kukopa kutoka kwa Majoka ambaye anachukua futa hiyo na kulipiza kisasi.
- (xv) Majoka anatibia kuwafunisha wafadhili wa Tunu na kufunga kituo cha Runinga cha Mzalendo.

xvi) Wananchi wanasusia Sherehe za Uhum ambazo zimeandaliwa na Majoka na kuhudhuna mcutano wa Tunu kwenye Lago kuu.

(xvii) Kodi ya wachuuzi makosa.

za kuanza $10x1 = 10$.

4) Ridhaa - anawalipia wapwaze Kedi Kato.

- Anawajengea maskini hospital

(ii) Wakimbizi kwenye msitu wa mamba. Wanawapa chakula wale ambao hawakuwa nacho. (nafaka)

(iii) Mothers Union, CWA, Guild. Anasa - wanawapokea wakimbizi chakula

(iv) Mwangaza - anampanga Umu (na Apote) - Anamsaidia Dick alipotar kuanzisha biashara

- Anampa babake hifadhi baada ya kumudi kutoa mashauri ya kati.

(v) Umu - anampa nduguye chakula alipokuwa mdogo ^{Hariza} / usaidizi ku

(vi) Kunga - anawatetea wananchi ^{Hariza} wasiuziwe mahundi haramu

(vii) Teng - anampa makao Chanda - chema

(viii) Dhalabu - Anamsaidia Umu kupat uhamini (wazazi)

(ix) Bi Tamasha - anamsaidia Chanda chema kupangwa na familia ya Teng.

x Mwangazi na Deema - kumpanga mwaliko na kumpa mabizi mazuri.

(xi) Raia wanaojauibu kumwokoza lemi na kumpeleka hospitali

(xii) Dick - anawaajiri vijana wenzake

- (XIII) Hazina - Kumsaidia umu kupata makao
- Kumnunuka Chakula.
- (XIV) Pacha - Kuwasaidia watoto mayatima
kupata makao, malezi, chakula
mapenzi na elimu. Pia kuwa
hikachi waliotoka kwenye
- (XV) Anastacia Mwale, Mtawa Cizano
wana waweresha wana wola
ambao hawana watoto kuwapa
watoto kutoka kwa kituo cha
bene-factor.
- XVI Karzai - wakiwa ukimbizini
aliwasaidia wakimbizi na
wazo la long drops hivyo
kupunguza magonjwa.
- (XVII) Aliyekuwa waziw - anasaidia kupapa
watu hivyo kuepusha sintofahamu
- (XVIII) Selume + Meko - Licha ya kuwapa
wagonjwa matibabu wana wapa
ushauri pia. Klenzi wamefaiidi -
kipawa, Pete, Tuama. wanabadilika
- (XIX) Mzee Maanfa - anafanya juhudi za
kukomesha tohara/mula wa
tamaduni zilizopitwa na wakat
- (XX) Tetei - Anawatetea watoto wa
kiume dhidi ya unyanyasaji
- (XXI) Neema - anakio kote kitoto riziki
Immaculata na kukisaidia kupata
makao.
- (XXII) Kaini, chandachema, zohali na
Lemi wanampa mawaidha
umu na kumsaidia kuutua mzigo
mzito wa mawazo.

Mkewe kuwa alumpa Jairo zawadi.

uk 7

5. Changanua mitindo katika kifungu hiki. ala 10

- (i) Nafisi - Rithaa anayasema maneno haya akulini.
- (ii) Ritifati - anayandia maneno ya Tila kama ambavyo Tila aliyasema Mustakabelli wa ukugji wetu. . .
- (iii) Nahau - gongwa mwamba - Kutofanyikwa.
- (iv) Uhuishi - shena kumpa mkoloni kibali cha kumiliki mashamba. / Tia muhuni Piguwa namfuku nk.
- (v) Tabaini - Si mashamba ya chai, Si ya kahawa.
- (vi) Mdolezo - si ya kahawa. . .
- yote yakapata wenyeji wageni.
- (vii) Methali - dau la mwafrica likagonya jabali.
- (viii) Kinaya - kuwa maskwota katika masha mba yaliyokuwa yao.
- (ix) Tashahi - kama vile mzee Msubili aliyokuwa akisema jamii yetu ligewa kuwa hazina kuu ya wafanyikazi. . .
- (x) Chuku - vijulanga vilinyaruliwa kwa lazima kutoka kwenye susu zao nata vifua haviapanuka. . .
- (xi) Jaranda - vijulanga. . . Kustikiza kuwa walitumi kibwa wakiwa wadogo.
- dau la mwafrica kugonya. . . jabali.

- (xii) Usimulizi - Ridoa anasimulia mazungumzo
Kati yake na Tula.
- (xiii) Mbinu rejeshi - Kisa chenye kilitenda
ka zamani
- (xiv) Tanakuzi - wenyeji wageni.
- (xv) Mdokezo wa metwali - Daula mwa Afrika
li kagonga jabali.
- (xvi) Kuchanganya nyakati - wakati uliopita
na wakati uliopo -
- (xvii) Dimi - Historical injustice.

5b Historical injustice.

- (i) Wazungu walipoingia Afrika walichukua mashamba ya waafrika na kuyafanya yao.
- (ii) Waliwachukua waafrika na kuwatumikia katika mashamba hayo.
- (iii) Waliwalipa waafrika mshahara duni.
- (iv) Walipeleka mazao ng'ambo badala ya kuyatarishia hapa.
- (v) Waliwatenga waafrika - Nyumba zao zilikuwa mbali na zile za waafrika.
- (vi) Waliwakatara waafrika kupaula mimea ya kibaba - kahawa, majani.
- (vii) Waliondoleo kumiliki ardhi hata baada ya uhuni.
- (viii) Walichukua ardhi ambazo zina mtuba na kuwaachia waafrika ardhi ambazo hazina mafao.
- (ix) Waluwanyima wata waafrika matibabu.
- (x) Wanapo chimba maadini yetu, wana yapeleka kwao. sisi hatu fauli kwao.
- (xi) Mama ke Kaizani anambagua subira kwa miziingi ya kikabila.
- (xii) Mwimo haikutaka kuwaona wanawake asubuhi. Aliamini kuwa wangemlefa hukusi.
- (xiii) Wazungu wanaomiliki mashamba makubwa wana ^{wajenge} maskarota vibanda. mfano - BW Tenge.
- (xiv) Kuna watoto wavulana ambao wanalawitwa na kawana wa kuwatetea.

Uwajibika ji katika mwalimu Mstaafu

- (1) Uwajibika ji
- (a) Wazazi wa wanafunzi wanafika shuleni kumzaawidi mwalimu Mosi kwa sababu ya kazi nyan.
- (b) Mwalimu Mosi anawasuta wanafunzi wake kwa kuendeleza ubaguzi.
- (c) Mwalimu Mosi anawaomba watu kumpigia Jairo Makofi.
- (d) Mwanafunzi mmoja wa zamani anajitoka kumpetekea mwalimu Mosi vitu kwa gani lake.
- (e) Sera anamsihi mwalimu Mosi kukubakia familia ya Jairo ika e pale kwake.
- (f) Mwalimu Mstaafu Mosi anaipa familia ya Jairo nyumba.
- (g) Mkeke Mosi anamwambia mwalimu mstaafu amchuke kama mkeke lakini mwalimu mstaafu anakataa.
- (h) Mkeke Jairo na mkeke Mosi wanafika kwa kazi kwa ushika.
- (i) Mosi anampelera bintiye Jairo mjini akanunue vitabu vya hesabu.
- (j) Mosi na mkeke wanampelera bintiye Jairo kwa shule ya bweni.
- (L) Jairo anapotaka kujitaka majini, kiji kizuma kinamzuia usifanye hivyo.
- (m) Mosi alipo kuwa mwalimu alwa shauu wanafunzi wake dhidi ya ulevi na ufuska.

(n) Sera anapokosa Kuziwa zile zawadi
anamdadisi mwalimu ili kuyua
zilizoeenda.

$$11 \times 1 = 11$$

(w) Kuto wajibika

(a) Jaimo hakuzingatia masomo alipo kuwa
shuleni hata baada ya kushauriwa
na kuhimizwa na Mwalimu Mosi

b) Pia anasifu tabia hasi - wizi, utafel
umyanganyji nk.

(c) Anamtishia marsha Mwalimu Mosi
eti kwa kukica kitoto chake.

(d) Pia anaitoa familia yake kama
zawadi.

(e) Anatelekeza familia yake kwa mwalimu
mstaafu - haku hika huko kwa
siku ayami

* (f) Bi Sera anampendeleza mumele
amchukue Mlewe Jaimo kama mlewe.

(g) Watu wanamjaza Jaimo maneno ya
uongo & na kumafanya ashikwe na
hasi.

(h) Jaimo anataka kumuua Mwalimu
Mosi eti kwa kukica kitoto chake -
anenda kwake na panga kukitenga.
nisha kichwa chake na kuwiliwili
chake.

(i) Pia anapopata kuwa ule ulikuwa
urumi tu anataka kujitasa majini
ake.

(j) Mwalimu Mstaafu Mosi hakumwambia

$$9 \times 1 = 9$$

- Ta (i) Tabaini - Si marha si wazimu!
 (ii) Nidaa - si maisha si wazimu!
 (iii) Kinaya - mama mzazi kuhitaji mabo:
 (iv) Balagha - -- miguu gani hiyo.
 (v) Ritifeti - kunukuu maneno kama
 yalivyosemwa na mtu mwingi
 (maneno ya Biti Kidebo)
 (vi) Usimulizi - Kisa Kisi - Kama
 kilivyotendelea
 (vii) Kuchanganya nafei - nafei ya
 kwama na nafei 3
 (hi - a)
 (viii) Takuini - Pengine (hivyo hivyo)
 (ix) Usambamba - Pengine nilichuma
 Pengine nilienda
 Pengine nilimsaidia
 (x) Uunganishi - Juhudi za machaka
 - Juhudi za Biti Kidebo
 Kila mtu anajitahidi ili wapat
 viziki
 (xi) Jaranda - Kupona - Kupata chakula
 (xii) Tanakuzi - Pika, Pakua
 (xiii) Kabali - Maji kuzidi unga / ta skul
 (xiv) Mithali - Jungu kuu halikosi ukoko
 Akiba kariozi
 (xv) Nyimbo - Wimbo wa bokoboko
 (xvi)

10x1 = 10

7b Umaskini katika Ndoto ya Mashaka.

- (i) Mashaka anafitahadi kutafuta vijikazi ili kujilisha na kumlisha Bwana Kidebe
- (ii) Mashaka pia anasema kuwa kazi wanazofanya ni za kijungu jiko
- (iii) Makao ya maska ni duni - kibanda kimeshikana na choo.
- (iv) Hana kitanda wala gondoro.
- (v) Ndoo ya Mashaka inavunjika kwa sababu ya umaskini
- (vi) Mzee Rubaya anapomaliza kuwaoza Mashaka na klandi anaendoka fu kwa sababu ya aibu.
- (vii) Kwenye ndoto yake Mashaka maskini wanaandamana kwa sababu wamechoka umaskini. Baadaye mamba yanakuwa mazuni.
- (viii) Mashaka anashindwa kuikimu familia yake - mke wa klandi anai shia kumtoro
- (ix) Wanawe wa kume wa Mashaka wanalala jikoni kwa ~~chaf~~ chakupewa kwa sababu nyumba yake ni ndogo.
- (x) Hamsi katika Mashaka na klandi ni ya mke. Haina sherehe.
- (xi) Chakula ambacho Mashaka na Kidebe wanakula ni cha kimaskini - mihogo na ndizi ya Boko boko ambaye inasemekana kuwa si ndizi
- (xii) Kazi ya Mashaka ni ya askari - gongo hivyo si kazi ambayo ina mapato mazuri na haiwezi kumpa utajiri.
- (xiii) Mazingira ya nyumba yake ni ya kimaskini - mtaa wa Tandale.

8a Muktadha wa mazishi - Mwamba
umwanguka, mti mkuu umegwa na

Ataje na atoe mfano
(I) (II)

2x1 = 2

b) Mshororo -

(II) uborongaji - ngome yetu kuvamia

(III) Inkiisan - wawapi - wako wapi? / lilotupa

(IV) lililotupa / pamwe / pamoja

(V) Ritfaa - 'metukumba

(VI) Lugha ya mafumbo - makinda
- mti
- Jabali

5x1 = 5

c) Jaranda - makinda - watoto

- mti - mzazi

- Jabali - mzazi (mwamba)

- mti lugha - mzazi kuta

(I) Balagha - wana wa ndege wa wapi?

(III) Mdokozi wa metwali - mti mkuu umegwa

(IV) Udondoshaji + Ritfaa - 'metukumba

(V) Taswira - jabali tulibegemea / mti mkuu
umegwa

* (VI) Mishata - mbona kuacha mauko ...
jabali tulibegemea

6x1 = 6

Hasara za kushiniki

(i) Mbinu hii huchukua muda mrefu kuliko kuuliza maswali.

(ii) Huenda mshiniki akatekwa na yaliyomo na kusahau kurekodi.

(iii) Ugeni wa mtafiti huweza kuzua wasiwasi miongoni mwa wenyeji wakakosa kutenda kama kawaida.

(iv) Uchanganuzi wa data inayokusanywa hivi huwa ngumu na ni rahisi kwa mtafiti kuacha maswali muhimu.

(v) Ni njia ghali ya kutafiti - lazima mtafiti asafiri nyanjani.

(vi) Vifaa atakavyotumia pia hughamu pesa nyingi mfano kanda za video.

$$4 \times 1 = 4$$

(i) faida zake.

(ii) mtafiti kuya kaulibusana na jamii na hupata habari za moja kwa moja tena za kuaminika.

(iii) Ni njia bora zaidi kutumia kwa wakambao hawajui kusoma wala kuandaa.

(iv) Ni rahisi kwa mtafiti kuuliza maswali kuhusu kipera kilichowasilishwa.

(v) Ni rahisi kunasa anayosikuliza au kutazama hivyo kuhitadhi kumbo, tawi na ishara.

(vi) mtafiti hupata hizi habari za yanyo-wasilishwa kwa vile anakabili ana kwa ana na watenzi.

(vii) Hukuza utangamano - kati ya mtafiti na wanjamii - hivyo kupata habari za kutegemeka.

$$3 \times 1 = 3$$